

Тибр киргоғида

Шошма Тибр, жон Тибр,
Саргузаштга жон Тибр,
Сем билам кирай сўхбат,
Тухтага бир он Тибр.
Юрагингда не дард бор,
Куяларингда не-гард бор?
Мунча ҳам пўртанасан,
Айт, олдинда не шарт бор!
Аленин оёй тираб,
Чўқисидан чор нураб,
Не учун терилулади

Изларингда мултираб?
Боғу рогин оралаб,
Шаҳри Румин қоралаб,
Нечун мунча шовшасан,
Киргогингни поралаб?
Тухта Тибр, ҳой Тибр,
Қалби асов той, Тибр,
Сўзин уксанг на бўлгай,
Эй, илҳомга боғ, Тибр?
— Бир дам тухтасан, меҳмон,
Хабт тинар боғуман.

Петрарка кабутари

Беатриче ханрида
ванглари бўлиб сомон,
Петраранинг бошига
тушди жунун савдоси,
Саҳарлар жон тупуриб,
манорух руҳга бериб жон,
Қалб ҳушини учирди
борми дея давоси.
Беатриче кўшига
қўнғали ошён излаб,
Оқ набулар чарх урди,
бўйинда ишқ тумори,
Қанотин қайчи қилиб,
учди кеча-кундузлаб,
Ва лекин парво қилиб
қўймади ҳеч хуштори.
Муҳаббат дарчасидан
қийлаб чинини наптар,
Сарвақдининг оқ наптар
тушига қўнди охир.
Ишқ туморин узатиб,
нўзлари боқиб мустар,
Беатриче пойини
ўпди гўё мусофир.

Кабулар нолчида,
ўртаниб хоншидан,
Вафо: ниҳолини ул
ўтқизмади боғига.
Петрарка дардин сўзлаб,
ўт бўлиб еншидан,
Парвонадай урмади
ўзини ишқ чирвоғига.
Он нозга юзин қаро
қилмади ул нома деб,
Тутундай нўнин тудди
кабулар оқ-фигони.
Муҳаббат малимаси
лен ўзига берди зеб,
Оғзидан оташ бўлиб
чинди шоир армони.
Ишқномага кабулар
қилиб бормасе жаваб,
Шоир умр чинорин
ишқини этарди джсон.
Шунинг-чун Беатрича
пойини қилиб таваф,
Ишқ ҳасрининг юзида
кабулар урур жавлон.

Петрарка ишқ элчисин
кутуб кўзлари толди,
Юлдузларга ёлвориб,
ойга айтди оқини.
Тундай сие хайлар
қирдобда йўнолди,
Гадо айлади қисмат
бу муҳаббат шоҳини.
Мудки муқддан
парвоз қилган кабулар,
Муҳаббатдан роз айтиб,
учиб юрибди ҳамон.
У минг-минглаб юрдандан
ной топса ҳам муътабар,
Беатриче қалбидан
кувинди борки жаҳон.
Кабуларнинг изидан
камчи босиб Парнасга,
Петрарка макнунсифат
ташлаб кетди Румони.
Беатриче қўлида
тушдим деб қафасга,
Ўзи ҳам билмай қолди
забт этганин дунёни!
РИМ — ТОШКЕНТ.
1973—1975 йил.

«ИТАЛИЯ ҚҶШИҚЛАРИ» ТУРКУМИДАН СОРРЕНТОЛИК САНАМ ҚҶШИҒИ

«Соррентога кел қайтиб,
Кетма мени мунгайтиб,
Чорлаб висол боғига,
Ишқ қўшиғини кел айтиб».

Сорренто осмонин чулбаб овози,
Нола қилаб бир санам,
Торларни узилган муҳаббат сони,
Уксиниб йнглаб оқшом.

Салерно қалбини ханжар сингари
Тилкалар қил носиси,
Тиррен тўқчиллари чопар сарсарни,
Борми деп давоси.

Бозор термулиб Неополитанг
Сабоси силар сочини,
Сорренто бағрини эзгандай ситам,
Бўйинга тақар хочин.

«Соррентога кел қайтиб,
Кетма мени мунгайтиб,
Чорлаб висол боғига,
Ишқ қўшиғини кел айтиб».

1 Италиянинг Салерно водийени.
2 Тиррен денгизининг Неополитан кўлини.

Чонидан сўнилиб машуна қўнғли,
Дардин сочар шамолга,
Интизор нўзлари ноздираб мунғли,
Сулнар мажнунтолға.

Бошида сарғашта ойга ёлворар,
Юлдузларга айтар роз.
Брига гойибдан қўнғлини ёрар,
Ишқдан солар поёндоз.

Сарин боғлар ичра мудраб ётган тун,
Қўшиғидан тўлғонар,
Мулки бердиқ бағрин қўнғин этиб хун,
Аленин ҳам уйғонар.

Сўлим киргоғидан тошди Тибр,
Машуна ноласидан,
Ва дейди: «Эй фалан, қизга бер сабр,
Асра ишқ балосидан!»

Севғи чанғалидан чиқолмай санам,
Титратеди борлиқини,
Кўшиғини тинглайди боши ҳам олам,
Раво кўриб заралиқини.
«Соррентога кел қайтиб,
Кетма мени мунгайтиб,
Чорлаб висол боғига,
Ишқ қўшиғини кел айтиб».

«ЛОНДОНДАН СИНГАПУРГАЧА»

Ўзбекистонда хизмат кўриш тугдиради. В. Евенконинг чет эл сафарлари асосида яратилган «Лондондан Сингапурга» номли кўргазмаси шу кунларда Ўзбекистон Республикаси ҳукумати томонидан ўтказилди. Унинг кўргазмага расмий раёсони ҳам қўшилган. Уларда социалистик мамлакатларнинг унвон ютуқлари, расмий ривожланиб келган мамлакатларга бўлган дўстона туйғу-

лари бадиий акс этган. В. Евенко бир қанча напталарнинг мамлакатларда ҳам бўлган эди. Унинг капитализмнинг чинакам қиёфасини очиб берувчи асарлари ҳам кўргазмадан кенг ўрин олган. Шу кунларда В. Евенко ИИСС XXV съездида бағишланган бир неча напталар устида ижодий илҳомда, Бу йил санъат шинавандалари унинг «Мен Ўзбекистонда ашайман» номли кўргазмаси билан ҳам таъшишадилар.

А. РҶЗИЕВ.

Бир йигит...

Бир йигит забардаст, англи,
Ўқитам,
Жасур Набиёвнинг айни тенгдошини,
Кутловдан ўзини тиймас одам,
Чарчаса гоҳ унинг хал ивушини,
Уни кўп уйлатар сомончи йўли,
Хайлар самани кўнда толди.
Аммо қўлидаги дўстнинг дили,
Сирли савоблар, сирли қолди,
Балки юртдан, балки галаба,
Ишқлар кўнмадан хал илар у,
Кўндода оҳ урса бирор талаба,
Кўндода кўнсини парлар қайгу,
Бахтедил олови нуршаса агар,
Севиб ўқибган қаҳрамонини,
Юрғи эзилб анордан баттар,
Тинмоқдан томайди хатто
жонини.
Ленин кимдир ундан наҳот сўрса
гоҳ,
Тақдир зайли билан умр йўлида,
Дўстларим, у асло бўлолмас паҳон,
Наҳот турса ханжар, агар қўлида,
Балки юрти учун Прометейдек,
Ени Мунданнаб жондан нечар у,
Ленин соғ саса юрғига неқ
Герострат ишқини қилган орузу,
У шу хил қошида талмонда
намол,
Ени-бел ўсимда гуноҳ ва савоб,
Уни оқилламоқ мумкин эҳтимол,
Ленин қоралаш ҳам азобдир-
азоб...

Абдуқадир КУЧИМОВ.

Пойтахт театрларида

Пойтахтимиз театрларида янги йил арафасида ва шу йилнинг дастлабки кунларида бир қатор премьералар бўлиб ўтди. Театрларнинг ижодий коллективлари томошбиларни хилма-хил мавзулардаги янги саҳна асарлари билан мамнун этдилар. Горний номили Рус Давлат академик драма театри коллективи «Бир йилнинг протоколи» деб номланган асари асосида янги спектакль тайёрлади. ИИСС XXV съездида бағишланган бу спектаклда коммунистларнинг меҳнат қўллендида юксак ахлоқий муҳит учун курашини, меҳнат қиларининг қўл қиррали қизқинчилигини ҳақиқий қилибди.
Бошлар театрлари ҳам ўз томошбиларини мамнун этди. Оқунбобоев номидagi Ёш томошбилар театри С. Михалковнинг «Мақтанчоқ қўён» пьесаси асосида кўнвоқ спектакль тайёрлади. Рус давлат Ёш томошбилар театри-
да аса француз драматурги Э. Ростаннинг «Хайларастлар» пьесаси саҳнага қўйилди.
Тошкент оперетта театри ҳам ўз томошбиларини янги кўнвоқ саҳна асарлари билан мамнун этди. Буларнинг «Кўнвоқ бева» асари асосида тайёрланган оперетта-
— Спектаклда рақс-лар, оригинал мизансценалар, кўнвоқ вазиетлар қўл, — дейди театрининг бош режиссёри Л. Вилькович. — Шу билан бирга биз томошбабига буюқ француз драматургининг меҳнат қўллендида юксак ахлоқий муҳит учун курашини, меҳнат қиларининг қўл қиррали қизқинчилигини ҳақиқий қилибди.
Бошлар театрлари ҳам ўз томошбиларини мамнун этди. Оқунбобоев номидagi Ёш томошбилар театри С. Михалковнинг «Мақтанчоқ қўён» пьесаси асосида кўнвоқ спектакль тайёрлади. Рус давлат Ёш томошбилар театри-
дан бир саҳна.

Изланиш ва топилмалар Бир сурат и з и д а н

Бу суратнинг бир қисми 1966 йилда «Муса Жаалиев» альбомида эълон қилинган эди. Сурат таърифида қизчагина қизча «Муса» шогирди 1918 йилда деб ёзиб қўйилган. Бу суратнинг альбомга «Жаалиевнинг қариндошлари беришган экан. Аммо Муса бу суратда ким билан ёзма-ён тургани аниқланмади. Мусанинг номаълум дўстини ҳеч ким танимади. Альбомнинг тузувчиси, таниқли татар адабиётшуноси ва ёзувчиси, Жаалиевнинг биринчи тадқиқотчиси Гози Кашшоф суратнинг Муса турган қисмини қирқиб олиш ва альбомда ана шу бўлақни ёритишга маъбур бўлди. Ушунда суратга туширилган йил ҳам «1917 йил» ёрнинг «1918 йил» деб нотўғри қўрилган эди.

Альбомнинг кўздаги кечиратиб, кичик Мусанинг сурати тўла эмаслиги диққатини жалб этди. Ушунда менда «Муса билан бирга суратга тушган ўсимир ҳаёт бўлса ҳам, камтарлик тўғрисида ўзини маълум қилмаётганини» деган фикр туғилди. Орадан йиллар ўтди. Аммо излашлар ватнага бермади. Бу сурат ҳақида Оренбургда ўқиб юрган пайтларида Мусани билган кишиларнинг кўнчилигини эсга кўрдим. Хеч ким тўлиқ жаваб бера олмади. «Кичик Муса билан суратга тушган ўсимир ҳаёт Ўзбекистонда яшамасинми?» деган гоҳо ўйлаб қолардим. Бу фикр учун етарли асослар ҳам бор эди. Энг аввало шунини айтиш керакки, Совет ҳокимиятини ўрнатилган йилларида Оренбург атрофидан кўнлаб аҳоли ўрта Осиё республикаларига кўчиб кетди. Тошкент, Бухоро, Самарқанд, Душанбе ва бошқа шаҳарларда улар янги ҳаёт қуриш ишида актив иштирок этидилар. Кўнлини қўнрашда яна ора кўнрастлар. Муса Жаалиевнинг акаси — Иброҳим Залилов ҳам коммунист сифатида босмачиликка қарши курашга жалб этилган ва Ўзбекистонга келиб қолган эди. Босмачилик ва чет эл интервенцияси устидан галаба қозониб, таъ у ўрта Осиёда яшаб қолди. Узоқ йиллар Бухоро, Самарқанд областларида, Каттақўрғон шаҳрида яшди. Урушдан

бир неча йил олдин Иброҳим Залилов Фрунзе шаҳрига кўчиб ўтди. Ҳозир ҳам у турмуш ўртоғи Зубайдахоним билан биргача шу шаҳарда истиқомат қилади. Иккаласи ҳам пенсияда.

Фотосуратни ва унинг

да аке этган ўсимир илҳамида давом этдим. Муса Жаалиевнинг собиқ сабабдошлари ва дўстларига мактублар йўлладим. Аммо қўнғилдагидек жаваб ололмадим. Бундан кейин йил олдин уимизда наманганлик Ойшахоним Мухаммадиева меҳмон бўлди. 1921—1923 йилларда у Оренбургда қарши татариқ маорифи институтида («Хусайния» диний мадрасаси Октябрь революциясидан кейин шундай атала бошлагани) Муса билан бир синфда ўқиганини эсга келди. Тошкент, Бухоро, Самарқанд, Душанбе ва бошқа шаҳарларда улар янги ҳаёт қуриш ишида актив иштирок этидилар. Кўнлини қўнрашда яна ора кўнрастлар. Муса Жаалиевнинг акаси — Иброҳим Залилов ҳам коммунист сифатида босмачиликка қарши курашга жалб этилган ва Ўзбекистонга келиб қолган эди. Босмачилик ва чет эл интервенцияси устидан галаба қозониб, таъ у ўрта Осиёда яшаб қолди. Узоқ йиллар Бухоро, Самарқанд областларида, Каттақўрғон шаҳрида яшди. Урушдан

Ушим ҳам бошқа ишлар билан қалғиб, суратиришга қўлим тегади. Ниҳоят, Мустаевларнинг уйига хат ёзишга қарор қилдим. Бир неча кундан кейин Қодир Мухамедовичнинг турмуш ўртоғи Малина опа Мустаева мени пазоб келиб қолди. У Қодир Мухамедович Мустаев 1974 йил майда вафот этганини айтиб, мен излаётган сурат олимавий альбомда сақланганлигини маълум қилди. Уни кўришга уйга тақлиф қилди.

Мана, узоқ изланган сурат қўнмада турибди. Қаринга ёштирилган фотосурат ахши сақланган. Унинг ордида «1917 йил» деб ёзиб қўйилган. Малина опа шу кунини эри ҳақида, унинг Муса Жаалиев билан ўқини йилларидаги дўстлиги ҳақида хитоб қилиб берди. Сўнгра бир тўда қўнғилларни менга узатиб, «Марҳамат, бу ҳужжатларнинг бир қўндан кечиринг. Балки баъзилари сенинг қизиқтириб қолар» деди. Мен Қодир Мухамедовичнинг хатини, меҳнат фаолиятини, жанговар ишлари ҳақида кўп нарсаларини билиб олдим.

Муса Жаалиев ва унинг собиқ синфдошлари Қодир Мустаевнинг ноёб фотосуратини эълон қилар эканмики, Ленин мукофоти лауреати, ўлимни енгган қаҳрамон шоир Муса Жаалиев хатининг яна бир нурли саҳифаси ўқиборинга эътиборинга ҳавола қилинганлигини маълум қилди билан қайд этамиз.

Исҳоқ ЗАБИРОВ, филологик фанлари кандидати.
СУРАТДА: (таъдан ўнган) Қодир Мустаев ва Муса Жаалиев.

БУВАТАН

Бўв Ватан нўқси чарогон, эларо дурдонадир,
Тавсифи Зухрога монанд, тенги йўқ, акдонадир,
Ҳар киши етгай муродга, орузон толгай қарор,
Мақсади олий, муқоддас, йўли боз бахтонадир.
Илҳиз этган бунда равнак, юксалиш омилидир,
Мурли мизил, порлоқ нўлбон у билан ҳақмондир,
Турли амиллат ва эллатлар мангу ҳамкор, елқидор,
Кўнли берган қўлга қарлов халқлар мардондир.
Этас азм тоғин кўнроғай, дарғага солгай илтов,
Жаҳалларда яшга голий, одим фарзонадир,
Савлати ҳам шўхратини кўрса гўр бегонадир,
Борлиги Шохидингидан хангуманг, ҳайронадир.

Шаҳид ТОҶИРОВ.

ЯРАТИШ ЗАВҚИ

ХАВАСКОРЛАРИНИНГ ҲИКОЯЛАРИ ҲАҚИДА
Хикоят охирида даъси Насибани қўнраш қилади, қизалоқ йнглаб унинг бўйинига осларди. Кетмагн, жон дада, деб янагина.
Бошловчи қалам боншидан бу асарда қандайдир ҳали кўн янграб турганда бўлади. Қаламқаш, кичкинагина ҳикоят олим бўлиш қўнни эмас, лекин одам бўлиши қўнни қўнли қўнни, деган гоит мўнғин фикрни юклай олган. Асардагн жажжик қизалоқ Насибани психологияси, ўзига хос болаларча поэтика олами ҳам ўқувчинини ишонтиради.

Хикоядаги ярақ этиб кўнра қўнриган образ кўнра ҳам хираланиб кетади. У, Мухаммадиева, А. Ортинбоев, М. Акрамова, Қ. Тўхтатов, О. Вафоев, Т. Каримов, Т. Иброҳимов, Б. Султонолов, Ж. Маждидов, О. Хатамов, М. Хожиев, К. Маликов, М. Султонов, Т. Каримов, Д. Қодиров ва сингарларнинг маънавий муҳим фикр ҳам, ўқувчи кўнра келадиган образлар ҳам йўқ.

Қўнра калам олган ҳар бир бўлган ёзувчи катта нафислар яратини оруз қилади. Бу табиий. Негаки, шунчаки бўш вақтларда эрмак учун июкди қилиш ўз-ўзини алдан билан баробар. Қаламқашнинг қириндан бутун куч ва биллиминини сарф этгани талаб қилади. Бунинг учун аса муттасил изланиш, ҳаётни ўрганиш шарт. Лекин ҳақиқий ишнинг, пўхта бадиий асар яратмоқ учун ана бир муҳим шарт бор. Қаламқаш бунинг учун ўз асарига, ўз асарига тасвирланган қаҳрамонларга жон то қилишни, уларга ўзининг туғилган сарф қилишни керак. Шундагина асар қаҳрамонлари ниҳояттоқ кўнра ўнганда юклай одам бўлиб гавдаланади. Ёзувчининг ҳақлонини ўқувчининг ҳақлонига айланади. Қаламқаш учун бундан катта бахт йўқ.

Республиканизмда кўнлаб ёш мўнқалом усталари ижод этиптилар. Уларнинг асарларида турли соҳаларда меҳнат қилган йнғит ва қизларнинг жасарати, фидойилиги, муҳаббати, оруз ва интишхонлиги тараққий этилади. Бу асарлар республиканизмда ва Иттифоқ миёсидаги кўнрамада намоийш этилиб, томоша биналар эътиборини қозонилди.
СУРАТДА: ёш рассомлардан С. Абдуллаевнинг «Анҳор бўйида», Г. Шероқовнинг «Қиз портрети» асарлари. В. Шелюков ва В. Шелюковнинг «О. Алутин фотолари.

МЕЪЁР

Кенг далада
ёлғиз бир ниҳол,
Сув деб қўнра қилар қўнра,
Кўнвоқ ўйиб
булутлар дарҳол,
Истагини келтирди бажо.
Шиддат билан
сез ёғар экан,
Уйим буали,
тошми қўнради.
Ниҳоли ҳам қилмайин писанд,
Сунурдио,
тўнлиқга отди.
О, табиат,
мен қолдим ҳайрон,
Эзу ёди сендай ниҳол.
Келтирарини ҳақлоқ оён,
Ортин меҳр,
ортинча шўфат.
Рауф ТОЛИПОВ.

ТОШКЕНТ 3
12 ЯНВАРЬ, 1976 й.

